

Conservatorio Profesional de Música de Vigo

Programación de Canto

Índice

1. Introducción	4
1.1 Marco Legal	4
1.2 Características do centro	5
1.3 Características do alumnado	6
2. Obxectivos xerais das ensinanzas musicais	8
2.1 Grao Profesional	8
3. Obxectivos específicos das ensinanzas musicais	9
4. Obxectivos, contidos e criterios de avaliación da materia de Canto	10
4.1 Grao profesional da materia de Canto	10
5. Metodoloxía	12
5.1 Principios metodolóxicos	12
5.2 Métodos didácticos	13
6. Atención á diversidade	14
7. Temas transversais	15
7.1 Educación en valores	15
7.2 Tratamento das tecnoloxías da información e da comunicación (TIC's)	16
8. Actividades culturais e de promoción das ensinanzas	17
8.1 Actos institucionais	17
8.2 Cursos e clases maxistras	18
8.3 Audicións	18
8.4 Outros	18
9. Secuenciación por cursos	19
9.1 Curso: 1º de grao profesional	19
9.1.1 Obxectivos	19
9.1.2 Contidos	19
9.1.3 Avaliación	20
9.1.4 Criterios para a concesión de ampliación de matrícula	22
9.1.5 Medidas de recuperación	22
9.1.6 Recursos didácticos	22
9.2 Curso: 2º de grao profesional	25
9.2.1 Obxectivos	25
9.2.2 Contidos	25
9.2.3 Avaliación	25
9.2.4 Criterios para a concesión de ampliación de matrícula	28
9.2.5 Medidas de recuperación	¡Error! Marcador no definido.
9.2.6 Recursos didácticos	28
9.3 Curso: 3º de grao profesional	30

9.3.1	Obxectivos	30
9.3.2	Contidos.....	30
9.3.3	Avaliación	31
9.3.4	Criterios para a concesión de ampliación de matrícula	33
9.3.5	Medidas de recuperación	¡Error! Marcador no definido.
9.3.6	Recursos didácticos.....	33
9.4	Curso: 4º de grao profesional	34
9.4.1	Obxectivos	34
9.4.2	Contidos.....	34
9.4.3	Avaliación	35
9.4.4	Criterios para a concesión de ampliación de matrícula	37
9.4.5	Medidas de recuperación	¡Error! Marcador no definido.
9.4.6	Recursos didácticos.....	37
9.5	Curso: 5º de grao profesional	39
9.5.1	Obxectivos	39
9.5.2	Contidos.....	39
9.5.3	Avaliación	40
9.5.4	Criterios para a concesión de ampliación de matrícula	42
9.5.5	Medidas de recuperación	¡Error! Marcador no definido.
9.5.6	Recursos didácticos.....	43
9.6	Curso: 6º de grao profesional	44
9.6.1	Obxectivos	44
9.6.2	Contidos.....	44
9.6.3	Avaliación	45
9.6.4	Medidas de recuperación	47
9.6.5	Recursos didácticos.....	47
10.	Procedementos de avaliación e seguimento da programación didáctica	49
11.	Procedementos para realizar a avaliación interna do departamento.....	50
12.	ANEXOS.....	51
12.1	Probas de acceso 1º de grao profesional	51
12.2	Probas de acceso a outros cursos.....	51
12.2.1	Contidos.....	51
12.2.2	Criterios de avaliación	51
12.2.3	Criterios de cualificación.....	51
12.3	Premios Fin de Grao	51
12.3.1	Contidos da proba	52
12.3.2	Criterios de avaliación	52
12.3.3	Criterios de cualificación.....	52
12.4	Folla de calibración para exames e/ou probas instrumentais.....	52

1. Introducción

A presente Programación Didáctica de Canto está baseada na secuenciación dos obxectivos, contidos e criterios de avaliación ao longo dos seis de que consta o grao profesional, e foi realizada polo profesorado do departamento de CANTO de acordo co currículo oficial vixente para a materia e co proxecto educativo do centro, como así establecen os artigos 5º e 10º do capítulo II dos Decretos 198/2007 e 203/2007, do 27 de setembro, respectivamente.

Este documento inclúe, ademais dos obxectivos e contidos, a metodoloxía que se vai a seguir (indicando materiais e recursos didácticos que se empregarán), a avaliación e os seus tipos, procedementos e ferramentas (tanto da aprendizaxe coma da ensinanza e da propia programación), a atención á diversidade, e outras informacións que consideramos de interese e necesidade para levar a cabo o proceso de ensinanza-aprendizaxe.

Entendemos esta programación didáctica como un instrumento flexible, que permite adaptarse ás circunstancias concretas do alumnado en cada momento do seu proceso de aprendizaxe, pero ao mesmo tempo, tamén como marco de referencia que lle dá forma á nosa ensinanza garantizando que aqueles alumnos e alumnas dun mesmo nivel, e incluso con diferente profesorado, poidan acceder a unha ensinanza que favoreza a consecución dunhas competencias mínimas equiparables.

1.1 Marco Legal

Para a elaboración desta programación didáctica tivéronse en conta os seguintes documentos legais, clasificados atendendo á súa data de publicación, de menor a maior antigüidade:

- **ORDE do 29 de setembro de 2015** pola que se convocan os premios extraordinarios nas ensanzas artísticas profesionais nas modalidades de música, danza e de artes plásticas e deseño na Comunidade Autónoma de Galicia, correspondentes ao curso 2014/15. DOG do 6 de outubro de 2015.
- **DECRETO 229/2011**, do 7 de decembro, polo que se regula a atención á diversidade do alumnado dos centros docentes da Comunidade Autónoma de Galicia nos que se imparten as ensanzas establecidas na Lei orgánica 2/2006, do 3 de maio, de educación. DOG 21 de decembro de 2011.
- **CIRCULAR 15/2011** da Dirección Xeral de Educación, Formación Profesional e Innovación Educativa pola que se ditan instrucións para determinados aspectos do funcionamento dos conservatorios elementais e profesionais de música e danza.
- **ORDE do 4 de agosto de 2011** pola que se desenvolve o Decreto 223/2010, do 30 de decembro, polo que se establece o Regulamento Orgánico dos conservatorios elementais e profesionais de música e de

danza da Comunidade Autónoma de Galicia. DOG do 18 de agosto de 2011.

- **DECRETO 223/2010**, do 30 de decembro, polo que se establece o Regulamento orgánico dos conservatorios elementais e profesionais de música e de danza da Comunidade Autónoma de Galicia. DOG do 19 de xaneiro de 2011.
- **ORDE do 28 de xullo de 2008**, pola que se regulan as probas de acceso ás ensinanzas profesionais de música dispostas no Decreto 203/2007, do 27 de setembro, polo que se establece o currículo das ensinanzas profesionais de réxime especial de música. DOG do 18 de agosto de 2008.
- **CIRCULAR 21/2008** da Dirección Xeral de Formación Profesional e Ensinanzas Especiais, pola que se regula a avaliación e cualificación dos alumnos e das alumnas que cursan as ensinanzas elementais de música e danza dispostas nos decretos 196/2007, do 20 de setembro e 198/2007, do 27 de setembro, polos que se establece a ordenación das ensinanzas de grao elemental de danza e de música, respectivamente.
- **ORDE do 8 de febreiro de 2008**, pola que se regula a avaliación e cualificación do alumnado que cursa as ensinanzas profesionais de música que se establecen na Lei orgánica 2/2006, do 3 de maio, de educación. DOG do 26 de febreiro de 2008.
- **DECRETO 198/2007**, do 27 de setembro, polo que se establece a ordenación do grao elemental das ensinanzas de réxime especial de música. DOG do 25 de outubro de 2007.
- **DECRETO 203/2007**, do 27 de setembro, polo que se establece o currículo das ensinanzas profesionais de réxime especial de música. DOG do 31 de outubro de 2007.
- **CIRCULAR 9/2007** da Dirección Xeral de Formación Profesional e Ensinanzas Especiais, pola que se ditan instrucións sobre o desenvolvemento das ensinanzas elementais e profesionais de música establecidas na Lei Orgánica 2/2006, de 3 de maio, de Educación.

1.2 Características do centro

O Conservatorio Profesional de Música de Vigo é un centro público creado no ano 2003 despois da separación obrigatoria tal e como dispoñía a Lei Orgánica 1/1990 Xeral de Ordenación Educativa do Conservatorio Superior de Música de Vigo.

Sito na rúa Fotógrafo Felipe Prósperi s/n, entre a Avenida da Florida e Praza da Miñoa, o centro conta con instalacións axeitadas ás ensinanzas musicais, resultando un tanto escaso de espazos para a demanda que unha cidade como Vigo fai das ensinanzas musicais.

O centro sitúase na bisbarra de Vigo, zona amplamente industrializada. A actividade musical da zona xira en torno á existencia de un grande número de bandas populares e coros onde moitos/as alumnos/as reciben unha formación musical inicial. Existen tamén na zona un número importante de escolas de música públicas e privadas, e nos últimos anos tamén se crearon varias formacións do ámbito orquestral.

O propio Conservatorio e algunhas entidades privadas (bancos, fundacións, sociedade filarmónica, etc.) programan actividades musicais. A cidade carece de fonoteca pública e de biblioteca musical especializada (a excepción da do propio centro).

A maiores da actividade docente da ensinanza de música, no Centro realízanse diferentes actividades extraescolares e complementarias co obxectivo de completar a formación do alumnado: concertos, conferencias e cursos de especialización, e outros.

A ensinanza que se imparte no Conservatorio Profesional de Música de Vigo é a de música, regulada pola Lei 2/2006, do 3 de maio, de Educación e polo Real Decreto 1577/2006, do 22 de decembro polo que se fixan os aspectos básicos das ensinanzas profesionais de música, sendo na Comunidade Autónoma de Galicia os decretos polos que se regula o grao elemental e profesional o 198/2007, do 27 de setembro, e 203/2007, do 27 de setembro.

1.3 Características do alumnado

O centro conta cunha media de 640 alumnos e alumnas, variando a súa procedencia segundo a idade e o curso que realizan. Así, a maioría dos discentes do grao elemental pertencen á bisbarra de Vigo, agás algúns que veñen para cursar especialidades que non se imparten noutros conservatorios da provincia.

As principais motivacións para o estudo neste Centro son:

- A obtención dun título que lles abra saídas profesionais, e que posibilite a continuidade de estudos no grao superior de música.
- A calidade da ensinanza.
- A ubicación do Conservatorio.

As expectativas de futuro do alumnado varían segundo o grao no que se atopan: os/as alumnos/as de grao elemental teñen como principal obxectivo obter unha formación que lles permita gozar da música e poder continuar os seus estudos. O alumnado do grao profesional manifesta as súas preferencias por dedicarse á docencia e á práctica instrumental (orquestra, banda, coro, cámara, solista, etc.), e, se cadra, continuar os seus estudos nun Conservatorio Superior de Música.

No estudo individual do alumnado resalta o esforzo, a análise do repertorio e a comprensión do mesmo. Como gran problema sobresa a falta de tempo, especialmente no grao profesional, debido á gran cantidade de horas que o alumnado pasa no seu centro de ensinanza obrigatoria. Outros problemas son a falta de organización, de constancia e concentración no estudo.

O clima existente entre o alumnado e o profesorado do centro é óptimo, sendo este un dos valores máis apreciados por ambas partes.

É de destacar que as preferencias do alumnado no seu tempo de lecer, sigan relacionadas coa música, debido á importancia que dan á asistencia a concertos ou á escoita da mesma na casa. As outras afeccións do alumnado do Conservatorio Profesional de Música de Vigo son a lectura e os deportes.

Como conclusión, extraemos que ao ser este un centro de ensinanzas artísticas o grao de satisfacción do alumnado co centro é alto, por non ser obrigatorios os devanditos estudos.

2. Obxectivos xerais das ensinanzas musicais

2.1 Grao Profesional

O Decreto 203/2007, do 27 de setembro, polo que se establece o currículo das ensinanzas profesionais de réxime especial de música, indica no artigo 2º que a súa finalidade é proporcionarlle ao alumnado unha formación artística de calidade e garantir a cualificación dos futuros profesionais da música, ordenándose en catro funcións básicas: formativa, orientadora, profesionalizadora e preparatoria para estudos posteriores.

Esta finalidade acádase ao longo dos seis cursos dos que consta este grao coa consecución dos seguintes obxectivos que aparecen enumerados no artigo 3º do mesmo Decreto:

- a) Habituar a escoitar música e establecer un concepto estético que permita fundamentar e desenvolver os propios criterios interpretativos.
- b) Desenvolver a sensibilidade artística e o criterio estético como fonte de formación e enriquecemento persoal.
- c) Analizar e valorar a calidade da música.
- d) Coñecer os valores da música e optar polos aspectos xurdidos dela máis axeitados para o desenvolvemento persoal.
- e) Participar en actividades de animación musical e cultural que permitan vivir a experiencia de transmitir o gozo da música.
- f) Coñecer e empregar con precisión o vocabulario específico relativo aos conceptos científicos da música.
- g) Coñecer e valorar o patrimonio musical como parte integrante do patrimonio histórico e cultural.
- h) Tomar conciencia da importancia dunha escoita activa como base imprescindible na formación de futuros profesionais.
- i) Fomentar a utilización do patrimonio musical en xeral, e a do galego en particular, como medio indispensable no enriquecemento da persoa e da súa formación musical.

3. Obxectivos específicos das ensinanzas musicais

A diferenza do Decreto 198/2007, que establece a ordenación do currículo das ensinanzas elementais, no Decreto 203/2007 de ordenación das ensinanzas profesionais recóllense no artigo 6º os obxectivos específicos destas, que serán desenvolvidos de xeito máis concreto no currículo de cada materia e que citaremos nos seguintes apartados deste mesmo punto.

Estes obxectivos específicos ou capacidades que deben ser adquiridos polo alumnado do grao profesional das ensinanzas de música son:

- a) Superar con dominio e capacidade crítica os contidos e os obxectivos formulados nas materias que compoñen o currículo da especialidade elixida.
- b) Coñecer os elementos básicos das linguaxes musicais, as súas características, as funcións e as transformacións nos contextos históricos.
- c) Utilizar o oído interno como base da afinación, da audición harmónica e da interpretación musical.
- d) Formar unha imaxe axustada das posibilidades e das características musicais de cada un, tanto a nivel individual como en relación co grupo, coa disposición necesaria para saber integrarse como un membro máis del ou para actuar como responsable do conxunto.
- e) Compartir vivencias musicais de grupo na aula e fóra dela que permitan enriquecer a relación afectiva coa música, a través do canto e da participación instrumental en grupo.
- f) Valorar o corpo e a mente para utilizar con seguridade a técnica e poder concentrarse na audición e na interpretación.
- g) Relacionar e aplicar os coñecementos adquiridos en todas as materias que compoñen o currículo, nas vivencias e nas experiencias propias para acadar unha interpretación artística de calidade.
- h) Coñecer e aplicar as técnicas do instrumento ou da voz de acordo coas exigencias das obras.
- i) Adquirir e demostrar os reflexos necesarios para resolver eventualidades que xurdan na interpretación.
- j) Cultivar a improvisación e a transposición como elementos inherentes á creatividade musical.
- k) Interpretar individualmente ou dentro da agrupación correspondente obras escritas en todas as linguaxes musicais, afondando no coñecemento dos estilos e das épocas, así como nos recursos interpretativos de cada un destes.
- l) Actuar en público con autocontrol, dominio da memoria e capacidade comunicativa.

4. Obxectivos, contidos e criterios de avaliación da materia de Canto

4.1 Grao profesional da materia de Canto

Posto que o instrumento vocal é o propio corpo e este sempre terá unhas características específicas para cada alumno, será ineludible ter en conta no seu ensino que esta non é unha disciplina exclusivamente musical senón que haberá que considerar a unidade psicofísica que conforma a cada alumno, tendo en conta os aspectos anatómico-funcionais e fisiolóxicos. Engadiremos, pois, ao traballo técnico vocal-musical, o ensino de devanditos aspectos do corpo humano, contribuíndo desde o principio a xerar un hábito de coidado do instrumento, o que fomentará o desenvolvemento da saúde física dos alumnos. O punto de partida deberá ser, xa que logo, toma de conciencia, posto que esta é o único xeito de chegar a un posterior dominio do aparello fonador. Para iso terá que contar coa axuda do profesor que, mediante a observación e unha actitude constante de diálogo e de feedback co alumno, axudará ao desenvolvemento de capacidades como: a auto-observación, o auto-análise e a autocrítica.

Doutra banda, malia que, lamentablemente, non existen no currículo de grado profesional as clases colectivas de canto, fomentaremos desde o principio a participación en grupo, esixindo como mínimo a preparación dun dúo, terceto, etc. co fin de que o alumno integre os beneficios do traballo grupal. O contacto co público tamén o estimularemos desde un comezo, a través das audicións, posto que é necesario para que cobre sentido este tipo de aprendizaxe artística, cuxo fin último non deixa de ser a comunicación. Dicar que aínda que se desglosaron nesta programación, obxectivos, contidos, etc. ao longo de cada curso, todos sabemos que ningunha evolución é tan só unha liña ascendente, senón que máis ben toma a forma de crecemento en espiral. É por iso que este desglose, aínda que necesario a efectos organizativos, non debe tomarse de xeito ríxido. Cada alumno parte dunha liña base e particular e a súa evolución é diferente. O profesor deberá ser o que marque a liña a seguir con cada un e suscítense os cambios oportunos, cara a unha mellor progresión. Cada curso superior deberá integrar os obxectivos dos cursos anteriores e ter en conta, nos contidos e a metodoloxía, os efectos de bucle aos que fixemos referencia.

Os aspectos a través dos cales virarán sempre os obxectivos e contidos de todo o grado medio serán: toma de conciencia e coordinación postural; a técnica respiratoria; técnica da emisión vocal; toma de conciencia e control de aspectos emocionais; o desenvolvemento da memoria; a fonética e estruturas gramaticales para a tradución dos textos nas diferentes linguas do currículo académico; a calidade interpretativa (aspectos estéticos, musicais, escénicos, etc); a colaboración en grupo e a execución en público. Engadir, para rematar, o propósito de contribuír á integración nas clases de canto dos coñecementos adquiridos por parte do alumno nas outras disciplinas teóricoprácticas (non en balde os ensinos artísticos son ensinos de carácter interdisciplinar), fomentando a adquisición dunha cultura

xeral e musical, así como a maduración persoal en canto aos aspectos emocionais, culturais, psicomotrices e técnicos suficientes, sen os cales nunca poderá chegar a ser un artista de calidade.

En canto aos elementos curriculares do grao profesional que serviron de base para a elaboración desta programación, estes pódense consultar no Anexo II do Decreto 203/2007, do 27 de setembro, polo que se establece o currículo das ensinanzas profesionais de réxime especial de música.

5. Metodoloxía

Pola propia natureza da ensinanza do CANTO, ao ter unha maior carga de traballo individual, as técnicas de ensinanza serán individuais e activas, e o método a empregar será a autoaprendizaxe guiada, onde o profesor en cada clase orientará e motivará ao alumnado para a busca, procesamento e aplicación da información necesaria, así como a aprendizaxe por proxectos, xa que estes coñecementos que adquirirá poranse en práctica nas metas ou proxectos establecidos, desde a preparación de obras e estudos hasta un programa de con-certo.

Para dar reposta a todo o anterior, e de xeito xeral, as estratexias metodolóxicas adaptaranse á madurez do alumnado e aos factores contextuais da clase, como son o tempo dispoñible e os espazos e recursos cos que se conte.

5.1 Principios metodolóxicos

Os principios que rixen a elaboración desta programación didáctica dotándoa de coherencia e sentido son:

- **Actividade:** O carácter intrínseco ao aparello vocal da especialidade de canto require da práctica, polo que o principio de que as cousas se aprenden facéndoas vai implícito na nosa ensinanza.
- **Autonomía:** Cada alumno/a será orientado nas súas clases individuais e nos ensaios colectivos, ensinándolle a traballar de forma independente e a tomar decisións por si mesmo.
- **Creatividade:** Ao tratarse dunha ensinanza artística, toda actividade que realicemos tratará de estimular o pensamento e a imaxinación, buscando conseguir que os nosos alumnos non repitan soamente o que decimos e pedimos.
- **Individualización:** A nosa ensinanza da materia é individual a maior parte do tempo, algo que nos facilita que en cada clase se teña en conta a dimensión persoal e afectivo social de cada alumno ou alumna.
- **Flexibilidade e diversidade de estratexias didácticas:** Co fin de conseguir os obxectivos propostos poderemos realizar as adecuacións que fosen precisas na temporalización dos contidos.
- **Convivencia:** Nos casos en que as actividades da nosa ensinanza requiran de traballo en equipo fomentárase en todo momento un clima de cordialidade e respecto entre o alumnado.
- **Significación:** Esta será unha das vías de motivación que empregaremos, presentando o que se aprende como algo que será útil noutras situacións, que terá aplicación reais.
- **Interdisciplinabilidade:** Buscaremos relacionar os contidos da nosa materia cos das outras materias do currículo que cursa o noso alumnado para dotalos dunha maior significación

5.2 Métodos didácticos

Á hora de decidir os métodos didácticos para esta programación didáctica tivéronse en conta os seguintes enfoques:

- **Modelo constructivista:** Tomando como idea principal que o coñecemento é unha construción persoal na que o/a alumno/a elabora significados propios a partir duns coñecementos previos, a través dunha actividade intelectual e práctica.
- **Aprendizaxe significativa:** Este modelo de aprendizaxe está moi relacionado co constructivista, xa que a adquisición de coñecemento polo alumno realízase construíndo sobre os seus propios esquemas, sumando información sobre a que xa ten, que lle será útil para aplicar noutras situacións.

Para que esto se produza, debemos ter en conta ao longo de toda actividade:

- a) Que o alumnado teña unha boa actitude, algo que se consegue facéndolle ver que o que están a facer ten sentido, é dicir ten unha razón, unha finalidade, así como fomentando o bo clima de clase, a autoconfianza, etc.
- b) Que o que se ensine presente unha estrutura lóxica dentro da materia, enfocando o traballo de forma globalizadora.
- c) Que as novas aprendizaxes se relacionen cos coñecementos previos, é dicir, os contidos deben ter significatividade psicolóxica.
- d) Que sexan conscientes da importancia do estudo individual, fomentando o interese e o respecto polo hábito de estudo e ensinándolles a maneira de que ese tempo sexa eficiente.

6. Atención á diversidade

A diversidade constitúe un valor que enriquece e diversifica a realidade, esixindo no plano educativo unha maior atención por parte do profesorado.

É un feito que os alumnos que acceden a un conservatorio presentan diferenzas individuais e non todos os alumnos aprenden ao mesmo ritmo nin teñen as mesmas capacidades, polo que será labor do profesorado adecuar a práctica docente ás necesidades e características do alumnado.

Para dar resposta á diversidade, desde a clase de canto teremos en conta as seguintes pautas:

- Traballar con materiais abertos e flexibles, que plantexen diversas estratexias para o logro dos coñecementos.
- Ter en conta as diferenzas individuais e de grupo que se detectan na avaliación inicial: os intereses dos nenos, o contacto que tiveron coas actividades, as destrezas adquiridas, etc.
- Buscar orientación externa, de ser necesario, co propio centro como mediador.
- Respetar o ritmo de aprendizaxe de cada alumno.
- Diversificar as actividades para lograr os obxectivos.
- Plantexar actividades de diferente dificultade e integrar aos alumnos na máis apropiada ao seu nivel.
- Fomentar a pedagogía do éxito, é dicir, valorar os pequenos logros de cada un e considerar positivamente o seu proceso de aprendizaxe.
- Potenciar o traballo das actitudes para lograr o respecto de todos

A atención á diversidade constitúe un indicador moi positivo da saúde do noso sistema educativo, xa que un sistema que tamén intenta dar resposta a todos eses nenos e nenas con deficiencias a nivel persoal e con características cognoscitivas por encima da media, é un sistema educativo cercano ás necesidades reais do educando. Neste sentido a nosa programación didáctica intentará establecer os instrumentos necesarios, en consonancia cos outros documentos do centro, para lograr unha educación musical comprensiva e de calidade.

7. Temas transversais

A nosa materia tamén trata esta serie de elementos transversais que son abordados desde cada unha das diferentes asignaturas que comprenden o currículo das ensinanzas de réxime especial de música, e que nos dan a oportunidade de reflexionar sobre a dimensión máis persoal da educación.

7.1 Educación en valores

Á hora de abordar a educación en valores seguiranse as seguintes consignas:

- A **educación ambiental** tratarémola a través do coidado pola produción excesiva de sons por parte do alumnado, a concienciación sobre contaminación acústica, e a través da importancia que se lle debe de dar ao silencio como marco de calquera actividade musical.
- En canto á **educación para a saúde**, abordarémola a través da práctica corporal, aprendendo a apreciar e valorar o propio corpo e as súas posibilidades de movemento, tendo en conta e incidindo sobre a educación postural e a adquisición dun correcto tono muscular. Ademáis, a música, polos seus compoñentes afectivos, fisiolóxicos e intelectuais, tamén incide de forma positiva no equilibrio persoal e anímico das persoas.
- No referente á **educación para a igualdade de sexos**, partiremos de que a música non está relacionada co sexo do alumnado, e de que toda actividade musical en grupo partirá do principio de integración, de colaboración e de respecto mutuo entre os integrantes da clase independentemente do sexo ao que pertenzan.
- A **educación para a paz e a tolerancia** traballarase a partir de pezas doutras culturas e das relacións que se establezan coas persoas da contorna.
- A **educación para o lecer** traballarase a partir do concepto productivo do ocio, a través da asistencia a concertos, audicións, recitais e outras actividades culturais, ademáis de fomentar a escoita de música e a lectura de libros relacionados co traballado en clase.
- En canto á **educación do consumidor** trataremos que o alumnado adquira unha actitude crítica ante o fenómeno musical, axudándolles a forxar un criterio á hora de decantarse por diferentes versións, e propiciando dese modo un aumento da súa capacidade de elección á hora de consumir música.
- Para rematar, a **educación moral e cívica** abordarémola ao ter presente o respecto ás normas e a necesidade da súa existencia como poden ser á hora de tocar en grupo: a entrada simultánea, o mantemento

do plano sonoro adecuado, a actitude de escoita e respecto aos demais... Todas estas normas estarían referidas aos compañeiros, ao material da aula, ao profesor, etc.

7.2 Tratamento das tecnoloxías da información e da comunicación (TIC's)

Hoxe en día é difícil pensar nun modelo pedagóxico que non se complemente cos recursos tecnolóxicos, permitindo unha formación máis completa e posibilitando unha renovación na pedagogía e na didáctica. A educación ten que avanzar ao paso da sociedade co fin de enriquecerse mutuamente.

Para escoita comparada de diversas versións e análise crítica dos diferentes aspectos, sería necesario material audiovisual en informático de calidade suficiente para poder apreciar os matices específicos. Así como unha conexión fluída a internet no aula.

Realizaranse tamén gravacións en audio e vídeo das súas clases, sempre que o docente sexa avisado, para comprobar a súa evolución ademais de favorecer así a integración das sensacións internas co son real escoitado desde fóra. Para o que sería necesario dispoñer dun estudo de grabación no aula de reprodución inmediata.

Realizaranse gravacións por parte do profesorado cmo ferramenta da avaliación e contraste de versión do propio alumnado para a súa mellora na emisión vocal.

Softwares de fonética: PRAAT...

Actividades culturais e promoción cultural.

8. Actividades culturais e de promoción das ensinanzas

Dentro da Sección II do Proxecto Educativo de Centro do noso conservatorio, referente ás normas de organización e funcionamento, e concretamente no título cuarto do capítulo 4, establécese que estas actividades se poderán clasificar en actos institucionais, cursos e clases maxistras, audicións e outros.

O alumnado de Canto terá o dereito de asistir, aínda que non a obriga, ás actividades culturais e de promoción das ensinanzas que se organicen dende o Departamento de Canto, agás nas audicións, onde si deberán participar.

A organización de todas as actividades extraordinarias e complementarias do conservatorio correspóndenlle, como norma xeral, ao Equipo de Actividades Culturais e á Vicedirección como coordinadora do dito equipo. Para todas estas actividades agás as audicións de aula (non sendo casos especiais que así o requiran), establecerase un plan de actuación que pode ser consultado no artigo 36º do título cuarto da sección do Proxecto Educativo do Centro anteriormente citado.

8.1 Actos institucionais

No curso académico 2003/2004 decidiuse iniciar a institucionalización dunha serie de concertos, de xeito que pasaran a formar parte da programación estable do centro. Seguindo esta liña de continuidade, as posibles participacións do Departamento de Canto serían nos seguintes actos:

- Concerto de apertura do Curso Académico: Terá lugar ao inicio do curso.
- Concertos Benéficos: en colaboración con entidades benéficas, coa posibilidade de recadación de donativos. Así mesmo, intentarase celebrar fóra do centro, nalgún lugar que garanta a maior difusión posible.
- Ciclos de concertos, como por exemplo o Ciclo de Primavera onde cada ano se convida a solistas e agrupacións tanto externas como con participación dalgún membro do claustro.
- Acto de graduación: Alumnado que remata os estudos do 4º curso do grao elemental e o 6º curso do grao profesional.

Ademais das actividades que se realicen no seo do propio centro, intentarase celebrar concertos en salas ou espazos que permitan unha maior proxección da nosa tarefa profesional.

8.2 Cursos e clases maxistras

Os cursos e clases maxistras que se desexen organizar, unha vez aprobados no seo do departamento correspondente trasladaranse ao Consello Escolar onde se debaterán, e se son autorizados pasarán a ter a consideración de actividades extraescolares ou complementarias do centro.

No caso de que o Departamento de Canto teña algunha proposta, esta deberá ser tratada no mes de setembro e será incluída na Programación Xeral Anual. As propostas posteriores a esta data, poderán terse en conta, sempre que sexan autorizadas polo Consello Escolar.

No caso de haber orzamento para as actividades, será o Consello Escolar quen estableza os criterios de distribución do mesmo.

8.3 Audicións

Atendendo ao que se contempla nos currículos de Grao Elemental e de Grao Profesional, cada departamento organizará audicións de alumnos que se celebrarán de forma continuada ao longo do curso. Ditas audicións serán públicas e se realizarán en tres períodos ao longo do curso, coordinadas pola Vicedirección.

Solicitarase dos departamentos colaboración para a elaboración de calendarios coas propostas de datas para as diferentes audicións que se queiran organizar ao longo do curso. Estas propostas serán estudadas pola Vicedirección para poder adjudicar datas, espazos e horarios definitivos.

O Departamento de Canto organizará como mínimo tres audicións, que poderán ser tanto de aula como no auditorio do centro, ao longo do curso nas que o alumnado deberá participar como mostra do traballo realizado na clase, interpretando a ou as obras que o seu profesor lle asigne, sexa en grupo ou como solista.

8.4 Outros

O centro colabora con entidades públicas e privadas participando en eventos organizados por estes, como son os “Premios Honoríficos David Russell”, ou os concertos pedagóxicos para colexios, entre outros, nos que o Departamento de Canto podería propoñer alumnado para a súa inclusión nestas actividades.

9. Secuenciación por cursos

A continuación desenvólvese a programación didáctica de Canto do grao profesional por cursos.

9.1 Curso: 1º de grao profesional

9.1.1 Obxectivos

- Adquirir coñecemento da importancia do bo uso do corpo e moi en especial do mecanismo respiratorio no logro dunha boa emisión vocal.
- Tomar conciencia dos hábitos adquiridos que participan no bo uso do noso corpo e xa que logo, interfíren nunha emisión libre da voz.
- Adquirir e, progresivamente, dominar os coñecementos básicos da técnica respiratoria. Dominar o manexo correcto da musculatura costo-abdominal no acto inspiratorio.
- Coñecer e pronunciar correctamente os fonemas italianos, prestando especial atención a aqueles fonemas que teñan unha especial dificultade para un castelán-parlante.

9.1.2 Contidos

- Anatomía e fisioloxía do aparello vocal: Función e disfunción. Problemas típicos. Exercicios de relaxación e toma de conciencia corporal. Exercicios de fortalecemento da musculatura implicada na fonación. Toma de conciencia nos diferentes momentos da respiración e da emisión vocal. Adestramento dos articuladores: adestramento facial, uso da lingua, veo do paladar, maxilar inferior e superior, musculatura larínxea e perilarínxea. Detección das diferentes tensións corporais. Concepto de eutonía, etc. Visualización de interpretacións en vídeo para a análise de cuestións relativas ao uso do corpo.
- Anatomía e fisioloxía do aparello respiratorio. Tipos de respiración. Estudo e práctica do mecanismo respiratorio correcto mediante exercicios sen e con voz.
- Coñecemento do mecanismo resoador. Anatomía e fisioloxía.
- Recoñecemento de sons nasais e guturais.
- Exercicios de adestramento vocal e auditivo, en dificultade progresiva comezando por aqueles que faciliten máis unha emisión libre de tensións innecesarias e a estimulación dos resoadores faciais. Consonantes e vocais facilitadoras da resonancia facial. Práctica da extensión gradual da voz.

- Exercitación auditiva do timbre da propia voz. Audicións e conseguinte análise de intérpretes diferentes para o recoñecemento das diferentes formas de emisión.
- Estudo da correcta pronunciación, articulación e dicción.

9.1.3 **Avaliación**

En termos xerais, a avaliación terá un carácter eminentemente formativo co fin de detectar as dificultades no instante en que se produzan e ofrecer medidas de reforzo en calquera momento do curso.

Para elo utilizaranse procedementos e ferramentas variados que permitirán valorar o que se quere medir en cada caso, e que serán determinados polo propio profesor/a en función da adecuación cos obxectivos e os contidos que pretenda avaliar.

A avaliación do proceso de aprendizaxe rexirase por unha serie de principios xerais como son a obxectividade, tendo en conta a dificultade de avaliar unha disciplina artística, a transparencia, xa que se aplicarán os criterios de calificación contidos nesta programación didáctica, e a accesibilidade, dado que alumnado e familias disporán de toda a información relacionada coa súa avaliación ao longo de todo o proceso de ensinanza-aprendizaxe sin limitarse unicamente á calificación trimestral ou final.

9.1.3.1 **Criterios de avaliación**

Demostrar coñecemento e control sobre a respiración e a postura. preténdese avaliar a coordinación motriz tanto no acto inspiratorio como no espiratorio e o logro da regulación do esforzo muscular implicado no acto fonatorio.

Demostrar o dominio adquirido na execución das vocalizacións, estudos e obras integrando os aspectos musicais-estéticos e os técnicos. Avaliase con iso a capacidade do alumno para, desde o comezo dos seus estudos, relacionar os seus coñecementos teóricos e técnicos e así lograr unha interpretación adecuada (segundo o seu nivel) na que desenvolva a súa capacidade expresiva.

Interpretar de memoria obras en castelán e en italiano. Valórase así o dominio e comprensión que o alumno posúe das obras así como a capacidade de concentración sobre o resultado sonoro. Ademais avalíase a adquisición do coñecemento e comprensión da fonética do texto.

Presentar en público un programa adecuado ao seu nivel demostrando capacidade comunicativa e calidade artística. Mediante este criterio preténdese avaliar a capacidade de autocontrol e o grado de madurez da súa personalidade artística

9.1.3.2 **Mínimos esixibles**

Interpretar:

- 3 obras en italiano de calquera xénero ou estilo (arias antigas ou canción italiana de concerto)
- 3 obras en castelán / galego
- 4 leccións do Método Vaccaj
- 1 obra de conxunto de calquera xénero e estilo

*Todo o repertorio deberá ser executado de memoria .

9.1.3.3 Procedementos e ferramentas de avaliación

Para levar a cabo os criterios de avaliación expostos en cada un dos diferentes cursos o Grao Profesional, o profesor/a empregará unha serie de ferramentas ou estratexias que se refiren a continuación:

- Observación do traballo e da actitude e rendemento do alumno ou alumna na clase para saber se participa na mesma dunha forma activa, plantexando cuestións, dúbidas ou realizando as tarefas propostas.
- Observación a través da audición e do traballo na aula do grado de asimilación e interiorización dos conceptos técnicos e artísticos no nivel consciente en subconsciente
- Gravacións por parte do profesorado de audio e video como ferramenta de avaliación e constancia do traballo feito.
- Probas específicas de técnica vocal, como vocalizacións e do repertorio esixido.
- E así mesmo, a seguinte folla de calibración para audición e/ ou probas instrumentais:

Indicadores	Porcentaxes
Hábito postural e control da respiración	20 %
Adecuación a partitura	20 %
Calidade do son e/ou afinación	20 %
Interpretación	25 %
Actitude	15 %

9.1.3.4 Criterios de cualificación

Será obligatorio a participación nas tres audicións correspondentes a cada trimestre.

Traballo diario	Interiorización técnica	Interpretación musical	Audición
20%	30 %	30 %	20 %

9.1.4 Criterios para a concesión de ampliación de matrícula

Superar todos os obxectivos e contidos do curso correspondente nas diferentes materias que conforman o currículo e na materia de música de cámara canto, cunha nota igual ou superior ao 9.

9.1.5 Medidas de recuperación

Estas medidas serán necesarias se non se acadan os obxectivos, ou se pola falta de asistencia non se teñen suficientes datos para avaliar ao alumnado.

9.1.5.1 Procedementos de recuperación ordinarios

No caso de ter faltado ás clases, o alumnado terá dereito a unha avaliación alternativa, que contendrá o repertorio dos mínimos esixibles, e será avaliado mediante a folla de calibración das audicións. Se recomenda pedir unha titoria co docente para consensuar o repertorio.

9.1.5.2 Probas extraordinarias

O alumnado que non acade unha cualificación positiva na avaliación ordinaria de maio, terá opción de realizar a proba extraordinaria, a cal consistirá en presentar o repertorio dos mínimos esixibles co nivel correspondente ao curso, e será avaliado mediante a folla de calibración das audición. Se recomenda pedir unha titoria co docente para consensuar o repertorio.

9.1.6 Recursos didácticos

Método Vaccaj.

Método Concone.

En italiano: Arias antigas arranxadas por Parisotti.

Obras de Caccini, Monteverdi.

Cancións de Tosti e cancións napolitanas.

Madrigales italianos a tres e catro voces.

Cancións españolas populares arranxadas por García Lorca,
Cancións antigas españolas: Guridi, Albéniz, Obradors, Rodrigo, etc.
Cancións populares iberoamericanas: Ginastera, Guastavino, etc.
Romances a varias voces do XVII.
Cancións galegas: Montes, Rodolfo, Viro, etc.
Obras de compositoras como: Barbara Strozzi, Matilde Escalas, Clara Schumann,
Amy Beach, María Rodrigo etc...

Audicións comentadas para escoítaa comparada de diversas versións e análise crítica dos diferentes aspectos.

Realizaranse tamén gravacións en audio e vídeo, das súas clases para comprobar a súa evolución ademais de favorecer así a integración das sensacións internas co son real escoitado desde fóra. Uso de espello.

Audicións públicas na que poder expoñer o traballo de curso ante un público e gravada en vídeo, para un posterior visionado da mesma, co fin de realizar unha análise crítica dos aspectos traballados durante o curso.

Actividades de exploración vocal: relaxación, disociación dos diferentes másculos e articuladores que afecten á calidade sonora.

Lectura de textos de anatomía e fisioloxía vocal e sobre o uso do corpo.

Realizaranse traballos de tradución e de revisión bibliográfica sobre temas técnicos ou histórico-estilísticos.

Trátase dos materiais didácticos:

(obras, métodos, estudos, gravacións, blogs, etc.)

Referencias:

<http://revistas.unlp.edu.ar/RITeV/article/view/2085/1991>

FISCHER (1993): 139

"Lucrezia Aguiari, dite La Bastardella ou La Bastardina ou Lucrezia Agujari, dite La Bastardella ou La Bastardina. Encyclopédie Larousse

"Encyclopédie Larousse. Chant"

ARDOIN, John (1991). The Callas Legacy. Old Tappan, New Jersey: Scribner and Sons. ISBN 0-684-19306-X.

IRA SIFF, « I vespri siciliani » en Opera News, March 2008.

RUGGIERI, Eve (2008). La Callas. Succés du livre. p. 85. ISBN 9782738223074.

After her June 11, 1951 concert in Florence, Rock Ferris of Musical Courier said, "Her high E's and F's are taken full voice."

Declaración de Francesco Siciliani en L'Invité Du Dimanche, The Callas Conversations, Vol. 2 [DVD] 2007, EMI Classics.

SAINT BRIS, Gonzague (2009). La Malibran (en francés). Belfond. p. 25.
ISBN 978-2-7144-4542-1.

SAINT BRIS, Gonzague (2009). La Malibran (en francés). Belfond. pp. 37 and 104.
ISBN 978-2-7144-4542-1.

PLEASANTS, Henry The Great Singers, Simon & Schuster Inc., 1966.

"Adelina PATTI - Encyclopédie Larousse"

LIMANSKY, Nicholas E. (Translated from English by Jean-Jacques Groleau):
Mado Robin, soprano (1918 - 1960)

Bibliografía:

KLOIBER, Rudolf, ed altri (2002). Handbuch der Oper. Kassel: Bärenreiter. 3-761-81605-7.

FISCHER, Peter-Michael (1993). Die Stimme des Sängers. Wiesbaden: Metzler. 3-476-00882-7.

Métodos de Canto:

GARCÍA, Manuel: Trattato Completo dell'arte del Canto. Parte I. de. Ricordi. Milán 1988

PANOFKA, E.:Vocalises. Société des éditions Jobert. Paris 1928

RICCI, Luigi: Variazioni-Cadenze-Tradizioni. ed. Ricordi. Italia 1945

CONCONE: 15 Voelzaciones. ed. Unión Musical. Madrid

VIÑAS, Francisco: El Arte del Canto. Salvat editores. Barcelona 1932

9.2 Curso: 2º de grao profesional

9.2.1 Obxectivos

- Demostrar o control suficiente do aire mediante o uso da inspiración costoabdominal e o apoio diafragmático na espiración sonora, que posibilite unha correcta emisión, afinación e articulación da voz.
- Adquirir toma de conciencia necesaria para lograr disociar os diferentes elementos de articulación usados no canto e paulatinamente adquirir a coordinación necesaria entre os mesmos.
- Aplicar adecuadamente a fonética das linguas castelá, italiana así como a galega aplicadas ao canto e coidar o mantemento dunha boa dicción do texto.
- Adquirir conciencia da necesidade do coidado do instrumento vocal co fin de evitar fatiga vocal así como lesións orgánicas. Adquirir unha actitude preventiva en función das características corporais persoais así como das características psicolóxicas que condicionan a voz.
- Toma de conciencia das peculiaridades psicolóxicas que poidan influír na correcta integración dos coñecementos técnicos.

9.2.2 Contidos

- Inspiración por reacción, baixada libre do diafragma. Técnica do apoggio.
- Exercicios de sensibilización e adestramento dos articuladores.
- Exercicios para a diferenciación dos diferentes estados musculares. Exercicios para o logro do ton xusto. Exercicios de fortalecemento e elasticidade da musculatura implicada no acto fonador. Exercicios para a flexibilidade articular. Concienciación da colocación da pelves. Desprazamento da larinxe. Puntos de apoio (resonancia) da voz. Caixas de resonancia. Función do veo do paladar.
- Concienciación dos factores que perturban a afinación vocal.
- Adestramento progresivo da memoria. Nocións sobre prevención, coidado e mantemento da voz sa.
- Estudo da correcta pronunciación, articulación e dicción.

9.2.3 Avaliación

En termos xerais, a avaliación terá un carácter eminentemente formativo co fin de detectar as dificultades no instante en que se produzan e ofrecer medidas de reforzo en calquera momento do curso.

Para elo utilizaranse procedementos e ferramentas variados que permitirán valorar o que se quere medir en cada caso, e que serán determinados polo propio profesor/a en función da adecuación cos obxectivos e os contidos que pretenda avaliar.

A avaliación do proceso de aprendizaxe rexirase por unha serie de principios xerais como son a obxectividade, tendo en conta a dificultade de avaliar unha disciplina artística, a transparencia, xa que se aplicarán os criterios de calificación contidos nesta programación didáctica, e a accesibilidade, dado que alumnado e familias disporán de toda a información relacionada coa súa avaliación ao longo de todo o proceso de ensinanza-aprendizaxe sin limitarse unicamente á calificación trimestral ou final.

9.2.3.1 Criterios de avaliación

Demostrar sensibilidade auditiva na afinación e no uso das posibilidades sonoras da voz. Preténdese avaliar o coñecemento das características e o funcionamento fisiolóxico do instrumento vocal, e o grado de atención e compromiso na utilización das súas posibilidades.

Demostrar coñecemento do texto cantado en italiano. Mediante este criterio preténdese avaliar o nivel de coñecementos adquiridos da lingua italiana, o manexo do uso do dicionario para a tradución literal e poética dos textos cantados.

Participar nas actividades de interpretación en grupo asumindo o intercambio dos roles que derívense das necesidades musicais. Compróbase así a capacidade do alumno para adecuarse ás necesidades grupais.

Demostrar unha certa capacidade crítica na audición da propia voz gravada. Preténdese así avaliar a capacidade analítica do alumno e a integración dos conceptos técnicos adquiridos.

Cantar en movemento e en postura estática. Avaliamos así o grado de disociación adquirido entre a tonicidade muscular necesaria para cantar e a relaxación das articulacións esqueléticas..

9.2.3.2 Mínimos esixibles

- 2 Pezas do Método Vaccaj
- 3 arias antigas
- 3 cancións españolas / galego
- 2 cancións de concerto italianas ou arias de ópera ou oratorio
- 1 obra de conxunto de calquera xénero ou estilo

Todo o repertorio deberá ser executado de memoria.

9.2.3.3 Procedementos e ferramentas de avaliación

Para levar a cabo os criterios de avaliación expostos en cada un dos diferentes

cursos o Grao Profesional, o profesor/a empregará unha serie de ferramentas ou estratexias que se refiren a continuación:

- Observación do traballo e da actitude e rendemento do alumno ou alumna na clase para saber se participa na mesma dunha forma activa, plantexando cuestións, dúbidas ou realizando as tarefas propostas.
- Observación a través da audición e do traballo na aula do grado de asimilación e interiorización dos conceptos técnicos e artísticos no nivel consciente en subconsciente.
- Gravacións por parte do profesorado de audio e video como ferramenta de avaliación e constancia do traballo feito.
- Probas específicas de técnica vocal, como vocalizacións e do repertorio esixido.
- E así mesmo, a seguinte folla de calibración para audición e/ ou probas instrumentais:

Indicadores	Porcentaxes
Hábito postural e control da respiración	20 %
Adecuación a partitura	20 %
Calidade do son e/ou afinación	20 %
Interpretación	25 %
Actitude	15 %

•

9.2.3.4 Criterios de cualificación

Será obligatorio a participación nas tres audicións correspondentes a cada trimestre.

Traballo diario	Interiorización técnica	Interpretación musical	Audición
20%	30 %	30 %	20 %

9.2.4 Criterios para a concesión de ampliación de matrícula

Superar todos os obxectivos e contidos do curso correspondente nas diferentes materias que conforman o currículo e na materia de canto, cunha nota igual ou superior ao 9.

9.2.5 Medidas de recuperación

Estas medidas serán necesarias se non se acadan os obxectivos, ou se pola falta de asistencia non se teñen suficientes datos para avaliar ao alumnado.

9.2.5.1 Procedementos de recuperación ordinarios

No caso de ter faltado ás clases, o alumnado terá dereito a unha avaliación alternativa, que contendrá o repertorio dos mínimos esixibles, e será avaliado mediante a folla de calibración das audicións. Se recomenda pedir unha titoria co docente para consensuar o repertorio.

9.2.5.2 Probas extraordinarias

O alumnado que non acade unha cualificación positiva na avaliación ordinaria de maio, terá opción de realizar a proba extraordinaria, a cal consistirá en presentar o repertorio dos mínimos esixibles co nivel correspondente ao curso, e será avaliado mediante a folla de calibración das audición. Se recomenda pedir unha titoria co docente para consensuar o repertorio.

9.2.6 Recursos didácticos

Método Vaccaj.

Método Concone.

En italiano: Arias antigas arranxadas por Parisotti.

Obras de Caccini, Monteverdi.

Cancións de Tosti e cancións napolitanas.

Madrigales italianos a tres e catro voces.

Cancións españolas populares arranxadas por García Lorca,

Cancións antigas españolas: Guridi, Albéniz, Obradors, Rodrigo, etc.

Cancións populares iberoamericanas: Ginastera, Guastavino, etc.

Romances a varias voces do XVII.

Cancións galegas: Montes, Rodolfo, Viro, etc.

Obras de compositoras como: Barbara Strozzi, Matilde Escalas, Clara Schumann,

Amy Beach, María Rodrigo etc...

Ver 9.1.6

9.3 Curso: 3º de grao profesional

9.3.1 Obxectivos

- Coñecer as características e posibilidades da propia voz (extensión, timbre, flexibilidade, calidades expresivas, etc.) e saber utilizalas correctamente na interpretación.
- Profundar no repertorio vocal alemán: lied, singspiel.
- Aplicar adecuadamente a fonética das linguas castelá, italiana, alemana así como a galega aplicadas ao canto e coidar o mantemento dunha boa dicción do texto.
- Dominar o uso do dicionario como recurso para lograr a tradución literal dos textos escritos en alemán.
- Promover a asistencia a concertos e recitales vocales en directo, que se organicen dentro e fora do conservatorio.
- Promover o uso de técnicas de manexo e control do estrés e do medo escénico.
- Coñecer recursos escénicos.
- Tomar conciencia de tics, vicios posturales empregados no acto de cantar.

9.3.2 Contidos

- Práctica de vocalizacións que permitan a extensión gradual da voz, en ambos extremos.
- “Messa di Voce”.
- Ejercitación auditiva e desenvolvemento do timbre persoal, exercitación das diferentes cores vocales. Interpretación en colaboración con outros alumnos de canto. Práctica e exercitación da expresión corporal e vocal.
- Aplicación no repertorio alemán dos coñecementos fonéticos adquiridos.
- Expresión corporal e escena. Medo escénico, estratexias de afrontamento.
- Comentarios críticos desde o punto de vista técnico e musical de concertos-recitales escoitados en directo, así como de gravacións.
- Estudo da correcta pronunciación, articulación e dicción.

9.3.3 **Avaliación**

En termos xerais, a avaliación terá un carácter eminentemente formativo co fin de detectar as dificultades no instante en que se produzan e ofrecer medidas de reforzo en calquera momento do curso.

Para elo utilizaranse procedementos e ferramentas variados que permitirán valorar o que se quere medir en cada caso, e que serán determinados polo propio profesor/a en función da adecuación cos obxectivos e os contidos que pretenda avaliar.

A avaliación do proceso de aprendizaxe rexirase por unha serie de principios xerais como son a obxectividade, tendo en conta a dificultade de avaliar unha disciplina artística, a transparencia, xa que se aplicarán os criterios de calificación contidos nesta programación didáctica, e a accesibilidade, dado que alumnado e familias disporán de toda a información relacionada coa súa avaliación ao longo de todo o proceso de ensinanza-aprendizaxe sin limitarse unicamente á calificación trimestral ou final.

9.3.3.1 **Criterios de avaliación**

Mostrar capacidade de concentración e serenidade antes de cantar. Avaliase o grado de compromiso corporal e mental que facilite o estado de alerta inicial e necesario ao cantar, como da posterior alternancia acción/relaxación.

Mostrar un bo equilibrio postural durante a práctica cantora. Preténdese avaliar o grado de concienciación corporal para unha completa unidade funcional vocal e para erradicar tensións innecesarias causantes de compensacións articulares sobranceiras e responsables da perda do control do aire.

Interpretar de memoria obras en alemán. Avaliase o dominio e a comprensión fonética que posúe o alumno así como a capacidade de concentración sobre o resultado sonoro das obras.

Participar nas actividades de interpretación en grupo asumindo o intercambio dos roles que se deriven das necesidades musicais. Compróbase así a capacidade do alumno para adecuarse ás necesidades grupales.

9.3.3.2 **Mínimos esixibles**

- 1 lección do Concone ou Vaccaj.
- 1 aria de oratorio (música sacra en xeral).
- 1 aria de ópera / cantata italiana
- 2 canción de de camara ou de concerto italiana
- 2 lieder (período clásico)
- 3 cancións de concerto española ou romanza de teatro lírico español / galego
- 1 obra de conxunto de calquera xénero ou estilo

* Todo o repertorio deberá ser executado de memoria.

9.3.3.3 Procedementos e ferramentas de avaliación

Para levar a cabo os criterios de avaliación expostos en cada un dos diferentes cursos o Grao Profesional, o profesor/a empregará unha serie de ferramentas ou estratexias que se refiren a continuación:

- Observación do traballo e da actitude e rendemento do alumno ou alumna na clase para saber se participa na mesma dunha forma activa, plantexando cuestións, dúbidas ou realizando as tarefas propostas.
- Observación a través da audición e do traballo na aula do grado de asimilación e interiorización dos conceptos técnicos e artísticos no nivel consciente en subconsciente.
- Gravacións por parte do profesorado de audio e video como ferramenta de avaliación e constancia do traballo feito.
- Probas específicas de técnica vocal, como vocalizacións e do repertorio esixido.
- E así mesmo, a seguinte folla de calibración para audición e/ ou probas instrumentais:

Indicadores	Porcentaxes
Hábito postural e control da respiración	20 %
Adecuación a partitura	20 %
Calidade do son e/ou afinación	20 %
Interpretación	25 %
Actitude	15 %

9.3.3.4 Criterios de cualificación

Será obrigatorio a participación nas tres audicións correspondentes a cada trimestre.

Traballo diario	Interiorización técnica	Interpretación musical	Audición
20%	30 %	30 %	20 %

9.3.4 Criterios para a concesión de ampliación de matrícula

Superar todos os obxectivos e contidos do curso correspondente nas diferentes materias que conforman o currículo e na materia de canto, cunha nota igual ou superior ao 9.

9.3.5 Medidas de recuperación

Estas medidas serán necesarias se non se acadan os obxectivos, ou se pola falta de asistencia non se teñen suficientes datos para avaliar ao alumnado.

9.3.5.1 Procedementos de recuperación ordinarios

No caso de ter faltado ás clases, o alumnado terá dereito a unha avaliación alternativa, que contendrá o repertorio dos mínimos esixibles, e será avaliado mediante a folla de calibración das audicións. Se recomenda pedir unha titoria co docente para consensuar o repertorio.

9.3.5.2 Probas extraordinarias

O alumnado que non acade unha cualificación positiva na avaliación ordinaria de maio, terá opción de realizar a proba extraordinaria, a cal consistirá en presentar o repertorio dos mínimos esixibles co nivel correspondente ao curso, e será avaliado mediante a folla de calibración das audición. Se recomenda pedir unha titoria co docente para consensuar o repertorio.

9.3.6 Recursos didácticos

Método Vaccaj.

25 lezioni ou vocalizzi Op. 10 per il medium della voce de Concone.

Lieder de Mozart , Carl Philip E. Bach, Beethoven, Haydn.

Lieder románticos de Schubert, Schumann, Brahms, etc.

Composizione dá camera de Donizetti e de Bellini .

Obras barrocas de Haëndel, Vivaldi, Carissimi, Pergolesi, etc.

Obras clásicas de Mozart, Haydn, Martín e Adoitar, etc.

Zarzuela de Vives, Sorozábal, Guridi, Barbieri, Serrano, Breton, etc.

Cancións españolas de Guridi, Turina, Toldrá, García Abril, Falla, Granados, Rodrigo, etc

Obras de compositoras como: Barbara Strozzi, Matilde Escalas, Clara Schumann, Amy Beach, María Rodrigo etc...

Ver 9.1.6

9.4 Curso: 4º de grao profesional

9.4.1 Obxectivos

- Demostrar o control suficiente do aire mediante o uso da inspiración costoabdominal e o apoio diafragmático na espiración sonora, que posibilite unha correcta emisión, afinación e articulación da voz.
- Adquirir toma de conciencia necesaria para lograr disociar os diferentes elementos de articulación usados no canto e paulatinamente adquirir a coordinación necesaria entre os mesmos.
- Aplicar correctamente a fonética das linguas castelá, italiana, alemana así como a galega aplicadas ao canto e coidar o mantemento dunha boa dicción do texto que posibilite a súa intelixibilidade.
- Pronunciar a fonética de xeito que permita mellorar os niveis de articulación e dicción, e ampliar tamén a sensibilidade fonética como ferramenta técnica.
- Adquirir conciencia da necesidade do coidado do instrumento vocal co fin de evitar fatiga vocal así como lesións orgánicas. Adquirir unha actitude preventiva en función das características corporais persoais así como das características psicolóxicas que condicionan a voz.
- Toma de conciencia das peculiaridades psicolóxicas que poidan influír na correcta integración dos coñecementos técnicos.

9.4.2 Contidos

- Inspiración por reacción, baixada libre do diafragma. Técnica do apoggio.
- Exercicios de sensibilización e adestramento dos articuladores.
- Exercicios para a diferenciación dos diferentes estados musculares. Exercicios para o logro do ton xusto. Exercicios de fortalecemento e elasticidade da musculatura implicada no acto fonador. Exercicios para a flexibilidade articular. Concienciación da colocación da pelves. Desprazamento da larinxe. Puntos de apoio (resonancia) da voz. Caixas de resonancia. Función do veo do paladar.
- Concienciación dos factores que perturban a afinación vocal.
- Adestramento progresivo da memoria. Nocións sobre prevención, coidado e mantemento da voz sa.
- Estudo da correcta pronunciación, articulación e dicción.

9.4.3 **Avaliación**

En termos xerais, a avaliación terá un carácter eminentemente formativo co fin de detectar as dificultades no instante en que se produzan e ofrecer medidas de reforzo en calquera momento do curso.

Para elo utilizaranse procedementos e ferramentas variados que permitirán valorar o que se quere medir en cada caso, e que serán determinados polo propio profesor/a en función da adecuación cos obxectivos e os contidos que pretenda avaliar.

A avaliación do proceso de aprendizaxe rexirase por unha serie de principios xerais como son a obxectividade, tendo en conta a dificultade de avaliar unha disciplina artística, a transparencia, xa que se aplicarán os criterios de calificación contidos nesta programación didáctica, e a accesibilidade, dado que alumnado e familias disporán de toda a información relacionada coa súa avaliación ao longo de todo o proceso de ensinanza-aprendizaxe sin limitarse unicamente á calificación trimestral ou final.

9.4.3.1 **Criterios de avaliación**

Demostrar sensibilidade auditiva na afinación e no uso das posibilidades sonoras da voz. Preténdese avaliar o coñecemento das características e o funcionamento fisiolóxico do instrumento vocal, e o grado de atención e compromiso na utilización das súas posibilidades.

Demostrar coñecemento do texto cantado en italiano. Mediante este criterio preténdese avaliar o nivel de coñecementos adquiridos da lingua italiana, o manexo do uso do dicionario para a tradución literal e poética dos textos cantados.

Participar nas actividades de interpretación en grupo asumindo o intercambio dos roles que derívense das necesidades musicais. Compróbase así a capacidade do alumno para adecuarse ás necesidades grupais.

Demostrar unha certa capacidade crítica na audición da propia voz gravada. Preténdese así avaliar a capacidade analítica do alumno e a integración dos conceptos técnicos adquiridos.

Cantar en movemento e en postura estática. Avaliamos así o grado de disociación adquirido entre a tonicidade muscular necesaria para cantar e a relaxación das articulacións esqueléticas..

9.4.3.2 **Mínimos esixibles**

- 2 Lección Método Concone ou Vaccaj
- 2 obras italiana barroca, canción de cámara ou canción de concerto ou aria de ópera italiana
- 3 lieder (período romántico)
- 3 cancións de concerto española / zarzuela / galega

- 1 obra de conxunto de calquera xénero ou estilo
-

* Todo o repertorio deberá ser executado de memoria.

O alumno deberá presentar un traballo teórico, que levará a cabo baixo a supervisión do profesor, que poderá consistir nunha revisión bibliográfica ou na tradución dalgún texto en italiano relacionado co canto ou a historia do repertorio vocal. Terá un mínimo de 20 páxinas, escritas con letra arial 12, interlineado 1'5

9.4.3.3 Procedementos e ferramentas de avaliación

Para levar a cabo os criterios de avaliación expostos en cada un dos diferentes cursos o Grao Profesional, o profesor/a empregará unha serie de ferramentas ou estratexias que se refiren a continuación:

- Observación do traballo e da actitude e rendemento do alumno ou alumna na clase para saber se participa na mesma dunha forma activa, plantexando cuestións, dubidas ou realizando as tarefas propostas.
- Observación a través da audición e do traballo na aula do grado de asimilación e interiorización dos conceptos técnicos e artísticos no nivel consciente en subconsciente.
- Gravacións por parte do profesorado de audio e video como ferramenta de avaliación e constancia do traballo feito.
- Probas específicas de técnica vocal, como vocalizacións e do repertorio esixido.
- E así mesmo, a seguinte folla de calibración para audición e/ ou probas instrumentais:

Indicadores	Porcentaxes
Hábito postural e control da respiración	20 %
Adecuación a partitura	20 %
Calidade do son e/ou afinación	20 %
Interpretación	25 %
Actitude	15 %

9.4.3.4 Criterios de cualificación

Será obrigatorio a participación nas tres audicións correspondentes a cada trimestre.

Traballo diario	Interiorización técnica	Interpretación musical	Audición
20%	30 %	30 %	20 %

9.4.4 Criterios para a concesión de ampliación de matrícula

Superar todos os obxectivos e contidos do curso correspondente nas diferentes materias que conforman o currículo e na materia de canto, cunha nota igual ou superior ao 9.

9.4.5 Medidas de recuperación

Estas medidas serán necesarias se non se acadan os obxectivos, ou se pola falta de asistencia non se teñen suficientes datos para avaliar ao alumnado.

9.4.5.1 Procedementos de recuperación ordinarios

No caso de ter faltado ás clases, o alumnado terá dereito a unha avaliación alternativa, que contendrá o repertorio dos mínimos esixibles, e será avaliado mediante a folla de calibración das audicións. Se recomenda pedir unha titoria co docente para consensuar o repertorio.

9.4.5.2 Probas extraordinarias

O alumnado que non acade unha cualificación positiva na avaliación ordinaria de maio, terá opción de realizar a proba extraordinaria, a cal consistirá en presentar o repertorio dos mínimos esixibles co nivel correspondente ao curso, e será avaliado mediante a folla de calibración das audicións. Se recomenda pedir unha titoria co docente para consensuar o repertorio.

9.4.6 Recursos didácticos

Método Vaccaj.

25 lezioni ou vocalizzi Op. 10 per il medium della voce de Concone.

Lieder de Mozart, C.Ph. E. Bach, Beethoven, Haydn.

Lieder románticos de Schubert, Schumann, Brahms, etc.

Composizione dá camera de Donizetti e de Bellini.

Obras barrocas de Haëndel, Vivaldi, Carissimi, Pergolesi, etc.

Obras clásicas de Mozart, Haydn, Martín e Adoitar, etc.

Zarzuela de Vives, Sorozábal, Guridi, Barbieri, Serrano, Breton, etc.

Cancións españolas de Guridi, Turina, Toldrá, García Abril, Falla, Granados, Rodrigo, etc.

Obras de compositoras como: Barbara Strozzi, Matilde Escalas, Clara Schumann, Amy Beach, María Rodrigo etc...

Ver 9.1.6

9.5 Curso: 5º de grao profesional

9.5.1 Obxectivos

- Conseguir utilizar os registros da voz de forma voluntaria e consciente para posteriormente traballar na igualdade e uniformidade dos registros
- Lograr un bo desenvolvemento da concienciación corporal que redunde na automatización da postura correcta, a tonicidad e flexibilidade idóneas da musculatura interviniente e no aumento da percepción auditiva correcta.
- Lograr obxectivar as diferentes sensacións corporais e cinestésicas.
- Aplicar correctamente a fonética das linguas castelá, italiana, alemana e francesa, así como a galega aplicadas ao canto e coidar o mantemento dunha boa dicción do texto que posibilite a súa intelixibilidade.
- Pronunciar a fonética de xeito que permita mellorar os niveis de articulación e dicción, e ampliar tamén a sensibilidade fonética como ferramenta técnica.
- Profundar no repertorio vocal francés, ampliar os estilos e a sensibilidade fonética como ferramenta técnica indispensable de xeito que permita mellorar os niveis de articulación e dicción.

9.5.2 Contidos

- Os rexistros. Calidades diversas do son. Elección do repertorio propio de cada voz, en dificultade crecente e gradual.
- Audiciones comparadas de grandes intérpretes mediante análise crítica das mesmas.
- Fisioloxía vocal.
- Relaxación, coordinación e coordinación postural. Alineación en movemento. Integración dos diferentes xestos dramáticos co bo uso do corpo.
- Exercicios de concentración, calentamiento muscular e vocal en situacións de estrés.
- Respiración: inspiración por reacción, técnica de “sostén” do aire en diferentes tipos de frases (legato, coloratura legato, coloratura articulada, messa di voce, filados: diminuendo e crescendo, pianíssimo-forte, etc.).
- Vocalizacións para o desenvolvemento do legato, igualación da tesitura, extensión máxima da voz por ambos extremos, igualación da ca-

lidade do son coas diferentes vocales, utilización de diferentes consonantes sen perda de calidade de son. Exercicios con diferentes sons vocálicos do francés.

- Desenvolvemento do uso dos resonadores na máscara, mediante o uso de consonantes nasales e outros exercicios.
- Exercicios para mellorar os ataques do son así como para a finalización do mesmo. Messa di voce
- Estilos musicais.
- Estudo da correcta pronunciación, articulación e dicción.

9.5.3 **Avaliación**

En termos xerais, a avaliación terá un carácter eminentemente formativo co fin de detectar as dificultades no instante en que se produzan e ofrecer medidas de reforzo en calquera momento do curso.

Para elo utilizaranse procedementos e ferramentas variados que permitirán valorar o que se quere medir en cada caso, e que serán determinados polo propio profesor/a en función da adecuación cos obxectivos e os contidos que pretenda avaliar.

A avaliación do proceso de aprendizaxe rexirase por unha serie de principios xerais como son a obxectividade, tendo en conta a dificultade de avaliar unha disciplina artística, a transparencia, xa que se aplicarán os criterios de calificación contidos nesta programación didáctica, e a accesibilidade, dado que alumnado e familias disporán de toda a información relacionada coa súa avaliación ao longo de todo o proceso de ensinanza-aprendizaxe sin limitarse unicamente á calificación trimestral ou final.

9.5.3.1 **Criterios de avaliación**

Demostrar dominio no uso do esforzo muscular e a respiración adecuados ás esixencias da execución vocal. Con este criterio preténdese avaliar o dominio da coordinación motriz, o equilibrio entre os indispensables esforzos musculares que require a produción vocal e o grado de relajación necesaria, logrando as disociacións necesarias entre as diferentes partes do corpo implicadas no acto fonador e evitando crispacións provocadoras da perda de control na execución.

Demostrar sensibilidade auditiva na afinación e no uso das posibilidades sonoras da voz. Mediante este criterio se avaliará tanto a audición interna da frecuencia, como o coñecemento das características e do funcionamento orgánico do instrumento vocal.

Demostrar dominio na execución das obras, mediante a integración dos aspectos técnicos e musicais. Este criterio avalíase a capacidade de interrelacionar os co-

ñecementos técnicos e teóricos necesarios para alcanzar unha interpretación adecuada. Isto é, boa alienación corporal, ao servizo dunha correcta emisión e articulación que posibilite a correcta inflexión e intelixibilidade do texto; dominio dos cambios dinámicos, ao servizo da expresión; e capacidade de dar riqueza tímbrica á voz en toda a súa extensión, sendo que os dous conceptos –timbre vocálico e timbre extravocálico, deben atoparse en sutil equilibrio.

Demostrar un control sobre os registros da voz.

Presentar en público un programa adecuado ao seu nivel, demostrando capacidade comunicativa e calidade artística. Mediante este criterio preténdese avaliar a capacidade de autocontrol e grado de madurez da personalidade do alumno na elección do repertorio.

Demostrar dominio e control do medo escénico. Mediante este criterio preténdese avaliar o coñecemento desenvolvido polo alumno do manexo de técnicas de afrontamento do estrés e da capacidade de concentración desenvolvida durante a execución en público

9.5.3.2 Mínimos esixibles

Interpretar:

- 1 lección do Concone ou Vaccaj.
- 2 obra italiana, canción de cámara ou canción de concerto ou aria de ópera italiana ou oratorio (co seu recitativo se houberse).
- 3 melodías francesas.
- 3 cancións de concerto españolas / galega / romanzas de zarzuela.
- 1 lied alemán.
- 1 número de conxunto

* Todo o repertorio deberá ser executado de memoria.

9.5.3.3 Procedementos e ferramentas de avaliación

Para levar a cabo os criterios de avaliación expostos en cada un dos diferentes cursos o Grao Profesional, o profesor/a empregará unha serie de ferramentas ou estratexias que se refiren a continuación:

- Observación do traballo e da actitude e rendemento do alumno ou alumna na clase para saber se participa na mesma dunha forma activa, plantexando cuestións, dúbidas ou realizando as tarefas propostas.
- Observación a través da audición e do traballo na aula do grado de asimilación e interiorización dos conceptos técnicos e artísticos no nivel consciente en subconsciente.
- Gravacións por parte do profesorado de audio e vídeo como ferramenta de avaliación e constancia do traballo feito.

- Probas específicas de técnica vocal, como vocalizacións e do repertorio esixido.
- E así mesmo, a seguinte folla de calibración para audición e/ ou probas instrumentais:

Indicadores	Porcentaxes
Hábito postural e control da respiración	20 %
Adecuación a partitura	20 %
Calidade do son e/ou afinación	20 %
Interpretación	25 %
Actitude	15 %

9.5.3.4 Criterios de cualificación

Será obligatorio a participación nas tres audicións correspondentes a cada trimestre.

Traballo diario	Interiorización técnica	Interpretación musical	Audición
20%	30 %	30 %	20 %

9.5.4 Criterios para a concesión de ampliación de matrícula

Superar todos os obxectivos e contidos do curso correspondente nas diferentes materias que conforman o currículo e na materia de canto, cunha nota igual ou superior ao 9.

9.5.5 Medidas de recuperación

Estas medidas serán necesarias se non se acadan os obxectivos, ou se pola falta de asistencia non se teñen suficientes datos para avaliar ao alumnado.

9.5.5.1 Procedementos de recuperación ordinarios

No caso de ter faltado ás clases, o alumnado terá dereito a unha avaliación alternativa, que contendrá o repertorio dos mínimos esixibles, e será avaliado mediante a folla de calibración das audicións. Se recomenda pedir unha titoria co docente para consensuar o repertorio.

9.5.5.2 Procedementos de recuperación ordinarios

No caso de ter faltado ás clases, o alumnado terá dereito a unha avaliación alternativa, que contendrá o repertorio dos mínimos esixibles, e será avaliado mediante a folla de calibración das audicións. Se recomenda pedir unha titoria co docente para consensuar o repertorio.

9.5.5.3 Probas extraordinarias

O alumnado que non acade unha cualificación positiva na avaliación ordinaria de maio, terá opción de realizar a proba extraordinaria, a cal consistirá en presentar o repertorio dos mínimos esixibles co nivel correspondente ao curso, e será avaliado mediante a folla de calibración das audición. Se recomenda pedir unha titoria co docente para consensuar o repertorio.

9.5.6 Recursos didácticos

Método Vaccaj.

Método Concone.

Mélodies de Fauré, Debussy, Poulenc, Satie, Ravel, Duparc, etc. Obras barrocas de Haëndel, Purcell, Vivaldi, etc.

Obras clásicas e románticas de Mozart, Haydn, Beethoven, Schubert, Bellini, Donizetti, Grieg, etc.

Obras de cámara e óperas de Bellini, Donizetti, Rossini, etc. Zarzuelas de Vives, Serrano, Sorozábal, Torroba, etc.

Cancións españolas de Falla, Toldrá, Turina, Granados, Rodrigo, etc.

Óperas francesas de Rameau, Lully, Gluck, etc.

Obras de compositoras como: Barbara Strozzi, Matilde Escalas, Clara Schumann, Amy Beach, María Rodrigo etc...

Ver 9.1.6

9.6 Curso: 6º de grao profesional

9.6.1 Obxectivos

- Controlar as características e posibilidades da propia voz (extensión, timbre, flexibilidade, calidades expresivas, etc.) e saber utilizalas correctamente na interpretación.
- Mellorar as capacidades auditivas e vocais, dominando o xesto vocal, a alineación corporal, control hiperbárico, tonicidade glótica, elasticidade articulatória, etc.
- Adquirir destreza na lectura e estudo das partituras e dominar o uso da terminoloxía vocal, favorecendo a comunicación cos demais.
- Aplicar correctamente a fonética das linguas castelá, italiana, alemá, francesa e inglesa, así como a galega aplicadas ao canto e coidar o mantemento dunha boa dicción do texto que posibilite a súa intelixibilidade.
- Pronunciar e articular correctamente a fonética das obras de xeito que permita mellorar os niveis de dicción, e a ampliar tamén a sensibilidade fonética como ferramenta técnica.
- Profundar no repertorio vocal inglés e ampliar os estilos. Traballar a fonética de xeito que permita mellorar os niveis de articulación e dicción do inglés, e ampliar tamén a sensibilidade fonética como ferramenta técnica indispensable.
- Adquirir hábitos de improvisación vocal que favorezan a utilización e recreación dos adornos dos distintos estilos.
- Progresar na técnica vocal e corporal de maneira que se produza un bo nivel no manexo do aire e técnica de fraseo adecuada.

9.6.2 Contidos

- Anatomía e fisioloxía vocal. Higiene vocal.
- Lectura e análise de textos sobre técnica vocal e corporal así como sobre estética vocal.
- Análise de audicións de diversos estilos e épocas.
- Técnicas escénicas. Manexo do medo escénico.
- Estilos musicais.
- Vocalizacións para o desenvolvemento do legato, igualación da tesitura, extensión máxima da voz por ambos extremos, igualación da calidade do son coas diferentes vocales, utilización de diferentes consoantes sen perda de calidade de son. Exercicios con diferentes sons vocálicos do inglés.

- Estudo da correcta pronunciación, articulación e dicción.
- Desenvolvemento do uso dos resonadores na máscara, mediante o uso de consonantes nasales e outros exercicios.
- Exercicios para mellorar os ataques do son así como para a finalización do mesmo. Messa di voce.

9.6.3 Avaliación

En termos xerais, a avaliación terá un carácter eminentemente formativo co fin de detectar as dificultades no instante en que se produzan e ofrecer medidas de reforzo en calquera momento do curso.

Para elo utilizaranse procedementos e ferramentas variados que permitirán valorar o que se quere medir en cada caso, e que serán determinados polo propio profesor/a en función da adecuación cos obxectivos e os contidos que pretenda avaliar.

A avaliación do proceso de aprendizaxe rexirase por unha serie de principios xerais como son a obxectividade, tendo en conta a dificultade de avaliar unha disciplina artística, a transparencia, xa que se aplicarán os criterios de calificación contidos nesta programación didáctica, e a accesibilidade, dado que alumnado e familias disporán de toda a información relacionada coa súa avaliación ao longo de todo o proceso de ensinanza-aprendizaxe sin limitarse unicamente á calificación trimestral ou final.

9.6.3.1 Criterios de avaliación

Demostrar dominio no uso do esforzo muscular e a respiración adecuados ás esixencias da execución vocal. Con este criterio preténdese avaliar o dominio da coordinación motriz, o equilibrio entre os indispensables esforzos musculares que require a produción vocal e o grado de relaxación necesaria, logrando as disociacións necesarias entre as diferentes partes do corpo implicadas no acto fonador e evitando crispacións provocadoras da perda de control na execución.

Demostrar sensibilidade auditiva na afinación e no uso das posibilidades sonoras da voz. Mediante este criterio se avaliará tanto a audición interna da frecuencia, como o coñecemento das características e do funcionamento orgánico do instrumento vocal.

Demostrar dominio na execución das obras, mediante a integración dos aspectos técnicos e musicais. Este criterio avalíase a capacidade de interrelacionar os coñecementos técnicos e teóricos necesarios para alcanzar unha interpretación adecuada. Isto é, boa alienación corporal, ao servizo dunha correcta emisión e articulación que posibilite a correcta inflexión e intelixibilidade do texto; dominio dos cambios dinámicos, ao servizo da expresión; e capacidade de dar riqueza tímbrica á voz en toda a súa extensión, sendo que os dous conceptos –timbre vocálico e timbre extravocálico, deben atoparse en sutil equilibrio.

Presentar en público un programa adecuado ao seu nivel, demostrando capacidade comunicativa e calidade artística. Mediante este criterio preténdese avaliar a capacidade de autocontrol e grado de madurez da personalidade do alumno na elección do repertorio.

Demostrar dominio e control do medo escénico. Mediante este criterio preténdese avaliar o coñecemento desenvolvido polo alumno do manexo de técnicas de afrontamento do estrés e da capacidade de concentración desenvolvida durante a execución en público.

Identificar as características que definen o estilo dunha obra musical para situala no seu contexto cultural. Por medio deste criterio preténdese avaliar os coñecementos do alumno en canto a detalles técnicos e estilísticos das diferentes obras, e o dominio do emprego da fonética adecuada ao canto en relación coas distintas linguas.

9.6.3.2 **Mínimos esixibles**

- 2 cancións inglesas ou americanas
- 2 cancións de concerto españolas / galegas
- 1 aria de ópera
- 1 aria oratorio
- 1 zarzuela
- 1 lied alemán
- 1 canción francesa
- 1 número de conxunto
- 1 obra S.XX / XXI

* Todo o repertorio deberá ser executado de memoria.

9.6.3.3 **Procedementos e ferramentas de avaliación**

Para levar a cabo os criterios de avaliación expostos en cada un dos diferentes cursos o Grao Profesional, o profesor/a empregará unha serie de ferramentas ou estratexias que se refiren a continuación:

- Observación do traballo e da actitude e rendemento do alumno ou alumna na clase para saber se participa na mesma dunha forma activa, plantexando cuestións, dúbidas ou realizando as tarefas propostas.
- Observación a través da audición e do traballo na aula do grado de asimilación e interiorización dos conceptos técnicos e artísticos no nivel consciente en subconsciente.
- Gravacións por parte do profesorado de audio e video como ferramenta de avaliación e constancia do traballo feito.

- Probas específicas de técnica vocal, como vocalizacións e do repertorio esixido.
- E así mesmo, a seguinte folla de calibración para audición e/ ou probas instrumentais:

Indicadores	Porcentaxes
Hábito postural e control da respiración	20 %
Adecuación a partitura	20 %
Calidade do son e/ou afinación	20 %
Interpretación	25 %
Actitude	15 %

9.6.3.4 Criterios de cualificación

Será obligatorio a participación nas tres audicións correspondentes a cada trimestre.

Traballo diario	Interiorización técnica	Interpretación musical	Audición
20%	30 %	30 %	20 %

9.6.4 Medidas de recuperación

Estas medidas serán necesarias se non se acadan os obxectivos, ou se pola falta de asistencia non se teñen suficientes datos para avaliar ao alumnado.

9.6.4.1 Procedementos de recuperación ordinarios

No caso de ter faltado ás clases, o alumnado terá dereito a unha avaliación alternativa, que contendrá o repertorio dos mínimos esixibles, e será avaliado mediante a folla de calibración das audicións. Se recomenda pedir unha titoria co docente para consensuar o repertorio.

9.6.4.2 Probas extraordinarias

O alumnado que non acade unha cualificación positiva na avaliación ordinaria de maio, terá opción de realizar a proba extraordinaria, a cal consistirá en presentar

o repertorio dos mínimos esixibles co nivel correspondente ao curso, e será avaliado mediante a folla de calibración das audición. Se recomenda pedir unha titoria co docente para consensuar o repertorio.

9.6.5 Recursos didácticos

Método Vaccaj.

Método Concone.

Mélodies de Fauré, Debussy, Poulenc, Satie, Ravel, Duparc, etc.

Obras barrocas de Haëndel, Purcell, Vivaldi, etc.

Obras clásicas e románticas de Mozart, Haydn, Beethoven, Schubert, Bellini, Donizetti, Grieg, etc.

Obras de cámara e óperas de Bellini, Donizetti, Rossini, Verdi, Puccini, etc.

Cancións escocesas e inglesas do XIX, XX.

Cancións e óperas inglesas ou americanas de Britten, V. Williams; Haëndel, Purcell, Menotti, Barber, Weill, Gershwin, etc. Zarzuelas de Vives, Serrano, Sorozábal, Torroba, etc.

Cancións españolas de Falla, Toldrá, Turina, Granados, Rodrigo, etc.

Óperas francesas de Rameau, Lully, Gluck, etc.

Obras de compositoras como: Barbara Strozzi, Matilde Escalas, Clara Schumann, Amy Beach, María Rodrigo etc...

Ver 9.1.6

10. Procedementos de avaliación e seguimento da programación didáctica

Seguindo as instrucións que se recollen no artigo 2º da orde do 8 de Febreiro de 2008 pola que se regula a avaliación e cualificación do alumnado que cursa as ensinanzas profesionais de música na Comunidade Autónoma de Galicia, e que indican que “[...]a avaliación terá un carácter formativo e orientador do proceso educativo e proporcionará unha información constante que permita mellorar tanto os procesos coma os resultados da intervención educativa[...]”, este departamento leva a cabo unha tripla avaliación: do proceso de aprendizaxe (que se desenvolveu no apartado correspondente de cada curso), da programación didáctica e da nosa labor docente.

O seguimento e avaliación das programacións será rexistrado por cada docente e tratado nas reunións periódicas do departamento, quedando constancia na acta daquelas desviacións e modificacións acordadas. Estas ideas e propostas de mellora serán incluídas na memoria final do departamento, xa que servirán de base para a elaboración da programación didáctica do vindeiro curso.

Por outra banda, a misión da Comisión de Coordinación Pedagóxica será a de garantir que as programacións didácticas dos distintos departamentos presenten coherencia secuencial entre todas elas, e indicar, se é o caso, as modificacións pertinentes que deberán ser realizadas polos departamentos.

Dende o Departamento de Canto para avaliar a nosa programación didáctica teremos en conta os seguintes aspectos:

- **Obxectivos:** Adecuación ás necesidades específicas do alumnado e do Proxecto Educativo do Centro
- **Contidos:** Validez na súa elección con respecto aos obxectivos plantexados e adecuación ao nivel do alumnado
- **Actividades:** Atención á diversidade das capacidades e adecuación aos intereses do alumnado e aos seus ritmos de aprendizaxe
- **Criterios metodolóxicos:** A adecuación e coherencia dos mesmos
- **Os medios e recursos:** Avaliación dos criterios para a elección dos medios e recursos didácticos e a súa adecuación aos obxectivos propostos.
- **A avaliación:** Comprobarase a idoneidade e a adecuación entre criterios de avaliación, técnicas e procedementos, así como entre os criterios de avaliación, contidos e obxectivos
- **Alumnado:** A relación co alumnado, ademais do clima de convivencia e traballo.

11. Procedementos para realizar a avaliación interna do departamento

Do mesmo xeito que se indica no punto anterior, a avaliación do labor docente supón un dos tres elementos a avaliar dentro do noso sistema educativo xunto co proceso de aprendizaxe e a programación didáctica.

Será misión do profesorado realizar a análise dos datos que obteña trala avaliación do alumnado e da programación didáctica para realizar as diferentes adaptacións ou adecuacións das estratexias metodolóxicas co fin de mellorar os resultados acadados.

Para levar a cabo este proceso contarase tamén coa análise das enquisas de satisfacción do alumnado como vía alternativa ás clases para obter datos directos relativos á súa función.

Nas reunións do departamento trataranse todos estes puntos ademais dos que o profesorado considere relevantes, sen descoidar aspectos como os recursos materiais e persoais dos que dispón o propio departamento para ofrecer unha ensinanza de calidade, trasladando á Comisión de Coordinación Pedagóxica todo aquilo que se estime oportuno.

12. ANEXOS

12.1 Probas de acceso 1º de grao profesional

Consultar o documento de información das probas de acceso ao Centro.

12.2 Probas de acceso a outros cursos.

Consultar o documento de información das probas de acceso ao Centro.

12.2.1 Contidos

Serán os mesmos do curso correspondente, reflectidos na programación

12.2.2 Criterios de avaliación

Serán os mesmos do curso correspondente, reflectidos na programación

12.2.3 Criterios de cualificación

Indicadores	Porcentaxe	Nota
Hábito postural e control da respiración	20%	
Adecuación á partitura	20%	
Calidade do son e/ou afinación	20%	
Interpretación	25%	
Actitude	15%	

12.3 Premios Fin de Grao

Segundo consta na lexislación vixente, os departamentos didácticos establecerán os criterios valorativos para a obtención do premio de fin de grao profesional.

12.3.1 Contidos da proba

- Presentación por parte dos aspirantes dun programa cunha duración comprendida entre os 20 e os 40 minutos, sendo 20 minutos a duración mínima para a proba.
- Inclusión dunha serie de obras que representen, cando menos, tres estilos diferentes, quedando excluídos desta particularidade os instrumentos nos que non sexa posible.
- Interpretación de memoria dunha das obras presentadas.
- Elaboración, por parte do aspirante, e posterior entrega na secretaría do Centro (con rexistro de entrada e mediante soporte informático) das notas ao programa elaboradas por el/a mesmo/a, cando menos con tres días de antelación á celebración da proba, non recolléndose ningunha fóra de prazo sen a debida xustificación, que será atendida a criterio da Dirección do Centro. Estas notas ao programa seguirán Máximo dun folio con 3.750 caracteres en formato "DIN A4".

12.3.2 Criterios de avaliación

- Realizar unha interpretación musical de calidade acorde ás esixencias da proba.
- Presentar un programa coherente en relación aos contidos expostos.
- Interpretar un programa que presente obras de diferentes épocas e/ou estilos cunha dificultade acorde ao nivel.

12.3.3 Criterios de cualificación

Ver anexo 12.4

12.4 Folla de calibración para exames e/ou probas instrumentais

Indicadores	Porcentaxe	Nota
Hábito postural e control da respiración	20%	
Adecuación á partitura	20%	
Calidade do son e/ou afinación	20%	
Interpretación	25%	

Actitude	15%	
----------	-----	--